

**ЗАКАРПАТСЬКІ
ПРАВОВІ ЧИТАННЯ**

**TRANSCARPATHIAN
LEGAL READINGS**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
НДІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

І.П.П.М.П.
2015

elsa
The European Law Students' Association

ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ

Розвиток правової системи та
європейська інтеграція України

*Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції
(27-28 травня 2021 року, м. Ужгород)*

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY
LAW FACULTY
INSTITUTE FOR COMPARATIVE PUBLIC LAW
AND INTERNATIONAL LAW
EUROPEAN LAW STUDENTS' ASSOCIATION

І·П·П·П·М·П
2015

elsa

The European Law Students' Association

TRANSCARPATHIAN LEGAL READINGS

Development of the Legal System and
European Integration of Ukraine

*Materials of the XIII-th International Scholarly Conference
(May 27-28, 2020, Uzhhorod)*

Редакційна колегія:

Оніщук Микола Васильович (співголова) – Ректор Національної школи суддів України, доктор юридичних наук, Заслужений юрист України; **Савчин Михайло Васильович** (співголова) – директор НДІ порівняльного публічного права та міжнародного права УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Лазур Ярослав Володимирович** – декан юридичного факультету УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Білаш Олександр Володимирович** – заступник декана юридичного факультету УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Бисага Юрій Михайлович** – завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства УжНУ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; **Булеца Сібілла Богданівна** – завідувач кафедри цивільного права та процесу УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Галас Володимир Іванович** – завідувач кафедри теорії та історії держави і права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Карабін Тетяна Олександрівна** – завідувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права УжНУ, доктор юридичних наук, доцент; **Котляр Ольга Іванівна** – доцент кафедри міжнародного права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Рошканюк Вадим Михайлович** – завідувач кафедри господарського права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Ступник Ярослав Валерійович** – завідувач кафедри кримінального права та процесу УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Луцький Володимир Ярославович** – голова Студентської ради юридичного факультету УжНУ

Рекомендовано до друку
Вченою радою юридичного факультету
Ужгородського національного університету
(протокол № 9 від 13 травня 2021 року)

Оргкомітет XIII Міжнародної науково-практичної конференції
«Закарпатські правові читання» може не поділяти думку учасників.
Матеріали доповідей подано в авторській редакції.

ЗМІСТ

Вступне слово (Оніщук М., Савчин М.)	9
Оніщук М. Інновації суддівської освіти в Україні: стратегія розвитку на 2021–2025 роки	11
Харитонова О.І. COVID19 і права інтелектуальної власності	21
Секція І. Пандемія як чинник розвитку права	27
Кашинцева О.Ю. Інтелектуальна власність та доступ до лікарських засобів в умовах пандемії: позиція країн-членів СОТ	27
Косілова О.І. Правомірність обмежень прав і свобод людини в умовах пандемії	30
Бадов Е. Пандемія COVID-19 та держлікслужба в умовах електронної торгівлі лікарськими засобами	35
Секція ІІ. Синергетика права: історія, теорія та філософія.....	43
Барікова А.А. Синергетичний вимір дискреції в застосуванні норм фінансового права.....	43
Смородинський В.С. Чи потребує визначеності право?.....	48
Секція ІІІ. Конституційне будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей.....	52
Грищук О.В. Демократія як конституційна цінність.....	52
Пирога І.С. Правові умови ініціювання, призначення і проведення референдуму в Україні	59
Копча В.В. Сучасна держава: основні підходи до розуміння.....	65
Геревич М.О. Проблема визначення соціально-правової ролі інтелігенції у здійсненні освітньої політики держави у поглядах Августина Волошина	70
Гірейко О.В. До питання створення нового суб'єкта громадянського суспільства та органу громадського контролю у Республіці Білорусь.....	74

Секція IV. Економічні реформи: правові аспекти.....	81
Поединок В. Бізнес і права людини: порядок денний для України ...	81
Савчин М. Економічний конституціоналізм та трансформація сучасної економіки	87
Рошканюк В.М. Пенсійна реформа як фактор економічного розвитку України	94
Кампо С. Нові засоби захисту прав людини у сфері підприємництва в умовах формування сталої економіки і доктрини «живого права»: українська практика.....	98
Секція V. Особливості реформування цивільного законодавства	106
Бабич І.Г. Особливості захисту права на гідність та ділову репутацію в Україні та країнах ЄС.....	106
Булеца С.Б. Особливості усиновлення в Японії.....	110
Давидова І.В. Упровадження блокчейну як гарантії виконання договорів: зарубіжний досвід та перспективи запровадження в Україні	115
Менджул М.В. Європейські цінності у сімейному законодавстві України (до аргументів за збереження сімейного кодексу України).....	119
Секція VI. Четверте покоління прав людини.....	124
Гудима Д.А., Грицай Д.І. Чи обмежене право на повагу до гідності конкретним видом його носія?.....	124
Фетько Ю.І. Донорство крові та її компонентів: теоретико-правові аспекти	132
Пішта В.І. Пріоритетність розподілу анатомічних матеріалів: окремі аспекти розуміння	137
Данило І.М. Право на сурогатне материнство: порівняльно-правовий аспект	142
Калько А.І. Четверте покоління прав людини: розвиток чи апогей розвитку прав людини?.....	147
Шишко І.М. Людська гідність як критерій відповідності винаходів у сфері біомедичних технологій нормам моралі та публічному порядку.....	153

Голич К. Тварини «особливі об'єкти цивільного права» чи «живі істоти»	157
Секція VII. Система та ефективність захисту прав людини	163
Заборовський В.В. Щодо можливості отримання інформації, яка містить персональні дані за адвокатським запитом.....	163
Ремінська Ю.Ю. Права людини в мережі інтернет: практика зарубіжних конституційних судів	167
Каращук К.Л. Обмеження прав людини: тлумачення та міжнародна практика.....	173
Вейгеші Т.О. Заборона домашнього насильства над жінками як основна засада українського законодавства.....	181
Сліпенюк В.В. Конституційне закріплення права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, в радянський період	188
Секція VIII. Конституційна юстиція та реформування судоустрою.....	193
Бігун В.С. Добросовісність і правосуддя: добросовісність судді, суддівська добросовісність і судова добросовісність.....	193
Головач А.Й. Докази та доказування за цивільним процесуальним законником Німеччини 1877 року	198
Овчаренко О.М. Поняття та межі судового контролю за діяльністю приватних виконавців у виконавчому провадженні...206	
Чепис О.І. Медіація у світі: еволюція та сучасність	213
Шелевер Н.В. Справедливість – конституційна цінність громадянського суспільства	219
Бзова Л.Г. Правові прогалини в системі забезпечення принципу обґрунтованості рішень конституційного суду	224
Бокоч М. Принцип дружнього ставлення до міжнародного права у практиці конституційних судів.....	227
Секція IX. Адміністративні процедури у діяльності публічної адміністрації.....	234
Волощук М.Г., Головацький Н.Т. Напрямки вдосконалення правового регулювання окремих податків в Україні.....	234

Дорофеева Л.М. Проблемні питання підвищення кваліфікації посадових осіб митниці в сучасних умовах.....	239
Трачук П.А. Юридичні гарантії професійної діяльності працівників поліції	245
Хохлова І.В. Доступ до вищої освіти в міжнародних актах.....	249
Фурик Б.Ю. Єврорегіон як форма розвитку транскордонного співробітництва України: теоретико-правові аспекти	254

Секція Х. Проблемні питання реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства.....

260

Андрушко А.В. Кримінальна відповідальність за примушування за законодавством зарубіжних держав: порівняльний аналіз	260
Вознюк А.А. Криміналізація злочинного впливу – новий інструмент кримінально-правової протидії діяльності кримінальних авторитетів в Україні.....	267

Секція ХІ. Теорія та практика трансформації міжнародного права (XX-XXI століття): міжнародно-правові читання, присвячені пам'яті Георгія Диниса

274

Калинюк С.С. Тлумачення міжнародних договорів	274
Ковальова М.В. Інститут застережень в міжнародному праві	279
Котляр О.І. Спеціальні міжнародно-правові стандарти права на доступ до правосуддя.....	283
Новицький В.В. Сучасний розвиток концепції сталого розвитку через призму діяльності Організації Об'єднаних Націй	287
Свида Т.О. Про особливості права СОТ	294
Сливка С.В. Теорії визнання держав та їх застосування в сучасному міжнародному праві.....	300

ПРАВОВІ ПРОГАЛИНИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ОБҐРУНТОВАНOSTІ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ

Бзова Л.Г.,

*аспірант кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Наслідки, спричинені в правовому полі внаслідок «прогалин у судових рішеннях», не є такими недавніми темами для обговорення, але які до сьогоднішнього дня спричинили багато наслідків у практичному полі в конкретних діях правозахисника. Це складне питання, яке стосується делікатного аспекту права та теорії правової аргументації, враховуючи те, що виявлення «прогалин» або упущень у правовій системі не можна і не слід ігнорувати, зважаючи на принцип невичерпності юрисдикції, що визначає, що конкретна справа все ще розглядається. З іншого боку, герменевтична діяльність із застосування закону суддею може бути небезпечною з того моменту, коли він дистанціюється від аналізу справи від конституційних принципів, що завершується посиленням розсуду при конкретизації його рішень. З цієї причини необхідно зрозуміти ці прогалини та те, як їх можна вирішити в рамках аналізу конституційних та правових принципів.

Дослідженням питання правових прогалин в системі забезпечення принципу обґрунтованості рішень конституційних судів займалися представники західної правової науки, зокрема: Ерос Роберто Грау, Карл Ларенц, Мілош Маркович, Норберто Боббіо, Пауло Бонавідес. Попри розповсюдженість обговорення цієї проблематики, окремі аспекти подолання правових прогалин в системі забезпечення принципу обґрунтованості рішень конституційних судів все ще залишаються не в полі дослідження зазначених науковців.

Знання про «прогалини» у сфері правової системи є темою, що має велике значення у сфері правового світу, а також важливим інструментом для розуміння та кращого тлумачення конкретних справ, що вимагають більшої уваги. Для кращого розуміння прогалин у законодавстві необхідно розуміти його в рамках планування в цілому. Норберто Боббіо³⁵⁷ висвітлює аспект повноти, який спочатку приписувався пра-

³⁵⁷ Bobbio, Norberto. Teoria do ordenamento jurídico. 6. ed. Brasília: Universidade de Brasília, 1995. Cap. 4. p. 128. P.115

вовій системі, тобто здатність завжди мати можливість знаходити в такому порядку всі відповіді, здатні забезпечити вирішити будь-яку конкретну справу, яка може виникнути, а також звертаючи увагу на питання єдності та узгодженості. Повнота, на думку Н. Боббіо³⁵⁸, є важливим аспектом судових процесів, коли суддя не може звільнити себе від розгляду жодної справи, яка представляється йому, а також повинна базуватися на правилі, що належить до наказу судді справа, про яку йдеться.

Карл Ларенц – юрист і філософ німецького права, який викладав до 1960 року в Мюнхенському університеті, зазначив, що «кожен закон неминуче містить прогалини, саме тому юрисдикція конституційних судів має усунути прогалини у відповідному законі»³⁵⁹.

Однією з основних причин зростання інтересу до правових аргументів є зміна розуміння ролей, покладених на законодавця та суддю. У XIX столітті переважна думка щодо ролі суддів спиралася на доктрину Шарля Луї де Монтеск'є про поділ влади. Функція законодавчого органу полягала в формуванні чітких законів, тоді як суди повинні застосовувати норми в їх буквальному розумінні в конкретних випадках. У XX столітті, коли панувала думка, що неможливо уявити всі майбутні справи або передбачити зміни у суспільних відносинах та моральних установах, теорія суворого розділення законодавчої та судової влади зазнала революції. Завдання законодавця було направлено на формулювання загального правила, в якому у важких випадках, судді повинні вибрати та обґрунтувати цей вибір.

Як зазначає Фільо Соуза, законодавча прогалина — це «смертельний результат», який може статися через недолік законодавчої техніки, через пропуск формулювання парадигматичних норм для конкретних випадків. Однак це упущення може відбуватися навмисно з метою не врегулювати питання через непередбачуваність спірних ситуацій, які можуть виникнути. Однак, якою б не була причина його існування, після перевірки прогалини в наказі її необхідно заповнити для вирішення конкретної справи³⁶⁰.

Автор зазначає, що чинна та демократична Конституції виглядають саме як вища норма у внутрішніх правових системах, здатних від-

³⁵⁸ Bobbio, Norberto. *Teoria do ordenamento jurídico*. 6. ed. Brasília: Universidade de Brasília, 1995. Cap. 4. p. 128. P. 118

³⁵⁹ Larenz, Karl. *Metodologia da ciência do direito*. 3. ed. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian, 1997. p. 519-520.

³⁶⁰ Souza Filho, Carlos Frederico Marés de. *O direito constitucional e as lacunas da lei*. *Revista de informação legislativa*, v. 34, n. 133, p. 5-16, jan./mar. 1997. p. 5-7

повідати всій нормативній системі згідно з її принципами та керівними принципами, підкріпленою легітимністю, що надається народним престижем, «вони наділені з нормативністю та визначити законодавцеві обов'язок регулювати певні питання законом»³⁶¹.

Хосеп Агілу Регла зазначає, що існують методи, якими можна заповнити прогалини (відсутність регулювання), але всі вони потрапляють на розсуд того, хто повинен вирішити справу – тобто виконавця. Однак розсуд принципово сприймається як свобода заявника, тобто ніби йому «дозволено» обирати будь-які можливі думки. У цьому сенсі дискреційні рішення наближаються до створення (вони скоріше питання волі та уподобань), аніж до застосування норм (знання та підпорядкування). Це тому, що серед норм правової системи існують – як уже було сказано – логічні відносини³⁶².

О. Первомайський зазначає, що ухвалюючи рішення та висновки, Конституційний Суд України не має такого зручного «привілею» чи «індульгенції», як право на помилку, оскільки рішення та висновки Конституційного Суду є остаточними і не можуть бути оскаржені (стаття 151² Конституції України). Тому така максимально жорстка дія принципу *res judicata* щодо рішень Конституційного Суду зобов'язує його за правилом «сьогодні та у цій справі» ухвалювати самодостатні та несуперечливі рішення, які, не будучи ідеальними, все ж можуть бути визнаю за істину в певній конкретній справі.

Розглянемо судову практику Конституційного Суду України. В Окремій думці судді Конституційного Суду України О.О. Первомайського, суддя визначає, що відповідному рішенні відсутня мотивації того, які ж конституційні права та яким чином вони були порушені положенням підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону, а також не наведено посилань на статті розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, яким суперечить це положення Закону. На його думку, наявність таких прогалин у мотивації рішення є його недоліком³⁶³.

³⁶¹ Souza Filho, Carlos Frederico Marés de. O direito constitucional e as lacunas da lei. Revista de informação legislativa, v. 34, n. 133, p. 5-16, jan./mar. 1997. p. 5-7

³⁶² Regla, Josep Aguiló. Do império da lei ao estado constitucional. Dois paradigmas jurídicos em poucas palavras. In: RIBEIRO, Eduardo (coord.). Argumentação e estado constitucional. São Paulo: Ícone, 2012. p. 25.

³⁶³ Окрема думка судді Конституційного Суду України О.О. Первомайського у справі за конституційними скаргами Мельничук Надії Миколаївни, Григор'євої Лілії Іванівни та Кліменко Марини Робертівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 28

Отже, для того, щоб зрозуміти існування «прогалин у судових рішеннях», необхідно проаналізувати правову систему в цілому, виходячи з її уявлення про «повноту». Очевидно, що правило не може охоплювати всі можливі випадки, які може накласти на нього реальне життя, однак регулятивний розрив не можна розглядати як виправдання для того, щоб справу перестали оцінювати.

Таким чином, інтерпретатор закону, у світлі конституційно-правових принципів, повинен усунути прогалини, спираючись на зважений розсуд, який дозволяє «творити правосуддя» у конституційних межах.

Науковий керівник: завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, професор О.В. Щербанюк

ПРИНЦИП ДРУЖНЬОГО СТАВЛЕННЯ ДО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНИХ СУДІВ

Бокоч Марина,
аспірантка, Ужгородський національний університет

Існують різні випадки, які свідчать про конкуренцію юрисдикцій між органами конституційної юстиції та міжнародними судовими установами. Це зумовлено різним баченням співвідношення конституційних положень та міжнародно-правових актів. Попри певні вироблені підходи Конституційним Судом України, зокрема доктрину дружнього ставлення до міжнародного права, виникає низка проблем, пов'язаних із розумінням юридичної сили міжнародних правових актів стосовно національної конституції, а також заснованих на них рішень міжнародних юрисдикційних установ.

Метою цього дослідження є здійснення певного вкладу у розуміння впливу міжнародних юрисдикційних установ на здійснення конституційного судочинства.